

Josep Mestres Gumbau: fang a les venes

Recordem la figura de Josep Mestres Gumbau, darrer oller de Cal Fusteret del barri del Raval de Quart, que era la cinquena generació d'aquesta nissaga de terrissers.

Text > **JOAN VICENS I TARRÉ**, tècnic del Museu de la Terrissa de Quart (2011-2020)
ESTHER TRAVÉ ALLEPUZ, professora de la Universitat de Barcelona, especialista en terrissa negra

El vespre del 24 de juliol del 2021 vam rebre amb estupefacció la notícia del traspàs de Josep Mestres Gumbau mentre estava de cap de setmana al sud de França, tot gaudint d'una ben merescuda jubilació acabada d'estrenar. Josep Mestres, quartenc, oller descendent d'una nissaga de terrissers que havien mantingut una tradició familiar que es remunta a Can Torrent i posteriorment a Cal Fusteret, de Quart, era la cinquena generació d'una família que havia fet de la producció de terrissa la seva manera de viure. Fill del mestre oller Lluís Mestres Bonadona, de petit ja va aprendre l'ofici que exercien el pare i l'avi, com a continuadors tossuts d'una tradició que ja en els anys vuitanta començava a copsar les profundes transformacions socials i culturals que afectaven la producció de terrissa i que fan que avui dia, de manera gairebé heroica, hi hagi molt poques famílies que encara mantenen viu l'ofici.

En Josep n'era ben conscient, d'això, i fruit d'un compromís ferm amb la tradició i amb les maneres de fer del negoci familiar, va ser un dinamitzador continu de l'activitat terrissera i va fer innombrables esforços per reivindicar el valor d'aquesta artesanía, que implica treballar amb les mans i fer que cada peça esdevingui una creació única. D'aquesta manera, en Josep, mestre artesà des de 1999, es va comprometre amb l'ofici fins al punt de fundar i presidir l'Associació de Terrissers Artesans de Quart, que va di-

rigir amb empena fins poc abans de morir-se.

La Confraria dels Ollers

L'associació pretenia ser l'hereva de l'antiga Confraria dels Ollers de Quart, també anomenada de Santa Justa i Santa Rufina, en record de l'advocació religiosa i el patronatge sota els quals s'emparaven els ollers i, fins a cert punt, fer-la reviuere. La Confraria dels Ollers, que havia estat un poderosíssim gremi des que es va fundar gràcies al privilegi reial de

1572 i que fins al segle XVIII va regular la pràctica de la producció de terrissa a Quart, va esdevenir al llarg del segle XIX una entitat que, amb un marcat caràcter assistencial i cultural, aglutinava els terrissers que exercien l'ofici al municipi. La marcada crisi que va començar a experimentar la terrissa al llarg del segle XX pràcticament va desdibuixar el rol i l'organització de la confraria, que, tanmateix, sempre va romandre en el record de les diferents nissagues que havien treballat el fang al llarg de molts segles.

>> Josep Mestres amb Eloi Mora Bonadona a la roda.

(Foto: FONDS FAMÍLIA MESTRES-VILÀ. AUTOR DESCONEGUT.)

>> Una demostració al carrer de les Ballesteries de Girona, en els anys noranta del segle passat. (Foto: FONS FAMÍLIA MESTRES-VILÀ. EL PUNT.)

Coneixedor profund d'aquesta tradició, Josep Mestres va impulsar nombroses accions en pro de l'ofici com a president de l'Associació de Terrissers Artesans de Quart, conscient que, en la conjuntura que marcaven els nous temps, l'organisme havia d'obrir les portes a tota la societat i fer esforços per compartir aquest coneixement ancestral amb tots aquells que, fruit de la inquietud pel saber, l'estima per la tradició i per la mateixa història local i familiar en volien formar part. És així com des de l'associació s'han promogut al llarg de dècades nombrosos tallers i cursos, tant per a la mainada com per a adults, en els quals en Josep, ben traçut a l'hora de compartir el seu saber i d'ensenyar l'art de la roda, s'esmerçava a introduir els novells i les generacions futures en els seus misteris.

La defensa del gremi

En qualsevol cas, aquesta preocupació per la transmissió i la difusió de l'ofici no li feia oblidar les dificultats del dia a dia, des d'una perspectiva sectorial i amb una visió de defensa corporativa del gremi. Convençut que la unió fa la força i que així és

més fàcil abordar els problemes d'un sector professional amb dificultats permanents i trobar-hi solucions, en Josep també va ser el secretari de l'associació Alfar, Alfareros de España, i també va ser fundador i vicepresident de l'Associació de Terrissaires i Ceramistes de les Comarques de Girona. En virtut d'aquest càrrec i juntament amb altres membres d'aquest col·lectiu, va assistir a diverses reunions tant a Barcelona com a Madrid per parlar amb diferents departaments governamentals, sempre defensant el gremi de terrissers i posant per damunt els interessos del sector en benefici de l'activitat terrissera.

I és que en Josep també havia fet de l'ofici la seva vida. El seu dia a dia girava entorn de la terrisseria i de la producció «de coses per fer servir» (en les paraules eloqüents del món dels terrissers) al capdavant del negoci familiar.

Casat amb Neus Vilà Mutjé, de Salt, van compartir tota una vida, tant treballant plegats, com gaudint junts de les aficions i de la família. També junts van celebrar el naixement de la seva filla Mariona, i van superar situacions

que la vida els va imposar, com la pèrdua de la seva filla Cristina. Aquest fet els va fer concentrar en la feina i van començar a participar en les fires de terrissa i ceràmica que al llarg dels anys vuitanta, noranta i fins al 2019 van tenir lloc arreu de Catalunya, de la resta d'Espanya i de bona part de França, on eren ben coneguts, on van fer grans amistats i on podien gaudir de la feina, tot i l'augment de temps de dedicació que representava anar a fires els caps de setmana i dedicar-se a l'obra la resta dels dies feiners.

L'empresa familiar

L'obra de Cal Fusteret, com tants d'altres a Quart, era una veritable empresa familiar, on, a més d'en Josep i la Neus, també treballava en quefers terrissaires Maria Àngels Mestres, germana d'en Josep. El caliu familiar, el compromís dels seus, la visió de negoci i la feina ben feta van permetre que en Josep mantingués la terrisseria activa fins que es va jubilar, i que esdevingués un referent de la producció d'obra vermella a Quart.

De Josep Mestres hem de destacar també el tarannà amigable i generós.

>> A la foganya del forn de negre del Museu de la Terrissa de Quart, l'any 2019. (Foto: ESTHER TRAVÉ)

Amant de l'ofici, era un bon company i amic de tothom, especialment dels que hi compartien dedicació en el món de la terrissa, amb els quals sempre es mostrava disposat a col·laborar. En aquest sentit, hem de recordar la seva preocupació pel llegat cultural que constitueix la producció artesanal de terrissa; un llegat que en Josep maldava per conservar i transmetre a partir de nombroses iniciatives.

No oblidem les detallades explicacions sobre les característiques tècniques dels seus productes; sobre com una determinada manera de fer les coses, de combinar les matèries primeres, de treballar la terra i de coure d'una forma determinada conferia als atuells unes característiques úniques que els feien adequats i immillorables per a les funcions que havien de complir. Aquest coneixement el va portar també a l'experimentació a fi de trobar els productes més idonis per a les noves realitats socials i de la llar, en les quals l'atuell de terrissa havia de conviure, per exemple, amb les cuines

elèctriques o vitroceràmiques, que progressivament anaven substituint la flama directa.

Aquesta preocupació per la preservació i la transmissió d'un coneixement ancestral el va portar al capdavant de l'Associació de Terrissers Artesans de Quart; a impulsar el 2016 la publicació del llibre *Paraules que treballen el fang*, un recull preciós del vocabulari riquíssim de l'ofici de terrisser específic de Quart; o a l'edició també des de l'associació d'exposicions i materials audiovisuals, com ara l'audiovisual de l'exposició *La terrissa de Quart, una mirada al passat* (2009), en la qual va col·laborar amb altres terrissers del municipi, o el vídeo *Quart, la terrissa negra pas a pas*, publicat el 2016. I encara va deixar pendent la recerca i la publicació del recull d'obradors terrissers coneguts a Quart, una tasca en la qual l'Associació de Terrissers encara treballa.

D'aquest compromís amb la difusió de l'ofici va sorgir també una llarga col·laboració en l'organització de la Fira

Mercat de Terrissa Catalana de Quart, que va arribar a la vint-i-cinquena i darrera edició l'any 2015 i en la qual en Josep facilitava contactes i expositors entre els diferents membres actius del gremi. Com a president de l'Associació de Terrissers, Josep Mestres es va implicar en el projecte del Museu de la Terrissa de Quart des de l'inici, l'any 2008, fins a l'incomprensible tancament de la institució, l'any 2020, fet que ha constituït una dificultat afegida als innumbrables esforços dels terrissers per fer perviure i mantenir encesa la flama d'un valuós llegat cultural que constantment perilla.

Al llarg de tots aquests anys, en Josep havia participat en nombroses activitats promogudes des del museu, entre les quals figuren les visites guiades, els tallers per a infants i les nombroses cuites de negre que havien tingut lloc al forn del museu i en les quals participaven diversos terrissers en una estampa memorable de companyonia i bon ambient. En Josep mai no hi faltava. Recordem amb un afecte especial la darrera cuita abans de l'esclat de la pandèmia de la COVID-19, en la qual en Josep donava instruccions precises dels passos i els temps de la cuita, al capdavant d'una tasca en equip de la qual coneixia tots els detalls i secrets. És l'art de dominar un ofici i saber-lo explicar, especialment als que no som experts en la matèria.

Amb la seva mort, el paisatge humà de Quart ha quedat més buit, així com el gremi de terrissers i l'artesanía de Catalunya. Sempre tindrem en el record aquest home bo i d'ofici, que estimava la terra i a qui corria fang per les venes.

>> En Josep i la Neus al seu estand de la Fira de la Terrissa de la Galera, l'any 2017. (Foto: FIRA DE LA TERRISSA DE LA GALERA)

